

Araştırma Makalesi / Research Article

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE DEĞERLERİNİN İNCELENMESİ: AFYONKARAHİSAR İLİ ÖRNEKLEMİ*

Mehmet ERKOL^{1*}
Meryem ŞAHİN²

Öz

Üniversite gençliğinin aile değerlerini konu edinen bu çalışma, Türkiye’de ailenin yapısını ve gelecekte alacağı muhtemel formu anlamaya dönük tarama desenine dayalı nicel bir araştırmadır. Küreselleşmeyle birlikte günümüz Türkiye’sinde ailenin yapısı ve değerleri farklılaşma eğilimindedir. Özellikle son yıllarda, alternatif aile modelleri gündeme gelmiş ve tartışmaya açılmış; böylece aileye ilişkin değerlerde değişim yaşanmıştır. Söz konusu değişimin izleri çalışmada toplumun en dinamik ve dönüşümden en çok etkilenen kesimi olan üniversite gençliği üzerinden analiz edilmiştir. Aile değerleri; akraba ilişkileri, anne-çocuk ilişkisi, cinselliğe bakış, çocuğun değeri, duygusal bağ, evliliğe bakış, geleneksel aile değerleri, kadın rolleri, karar alma süreçleri, farklı yaklaşımlar, sadakat, sosyo-ekonomik değer, şiddet olmak üzere 13 farklı boyutta değerlendirilmiştir. 497 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin aile değerlerinde geleneksel eğilimlerle birlikte, gelenekselden uzaklaşan eğilimlerin de olduğu; cinsiyet, okunan bölüm, anne-baba birliktelik durumu, annenin çalışma durumunun aile değerlerinin bazı boyutlarında anlamlı farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Çalışmada konuyla ilgili kavramsal ve kuramsal çerçeve sunulmuş, elde edilen bulgular değişim kavramı merkezinde analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Değişim, Aile, Değer, Aile Değerleri, Gençlik.

AN EXAMINATION OF FAMILY VALUES OF UNIVERSITY STUDENTS: THE CASE OF AFYONKARAHİSAR

Abstract

The study that discusses the family values of the university youth is a quantitative study based on survey pattern to find out the structure of the family and the possible forms in the future in Turkey. The family structure and values tend to differentiate in Turkey with the process of globalization. Especially in the last years, alternative family models have appeared and been discussed so there has been changes in family values. In the study, the traces of this transformation have been analyzed through the university youth that is the most dynamic and most-affected group of the society by it. Family values has been evaluated by thirteen different criteria: relatives, mother-child relationship, sexuality, values of children, emotional tie, marriage, traditional family values, women’s roles, decisions, alternative approaches, loyalty, socio-economic value and violence. In the research carried out with 497 university students has been figured out that the family values of students have tendencies apart from the tradition along with the traditional ones; that it is caused remarkable differentiations in some family values by several variables such as gender, university department, parents’ marital status, and mother’s working status. In the study, the conceptual and theoretical framework about the issue have been submitted; the findings obtained have been analyzed on the base of the concept of change.

Keywords: Social Change, Family, Values, Family Values, Youth.

*Araştırma için Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan etik kurul onayı alınmıştır (Karar No: 2019/64).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü/Kadın ve Aile Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Afyonkarahisar/Türkiye, ORCID:0000-0002-1363-1894

* **Sorumlu yazar** (Corresponding Author): mehmeterkol@aku.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü/Kadın ve Aile Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Afyonkarahisar/Türkiye, ORCID: 0000-0003-0566-8862

Başvuru Tarihi (Received): 17.08.2020 **Kabul Tarihi** (Accepted): 27.01.2021

Giriş

Üniversite öğrencilerinin aile değerlerine ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bu araştırma, en temelde Türkiye’de ailenin gelecekte alması muhtemel yeni formu anlama çabasıdır. Bu çabadan dolayı araştırma toplumsal yapının en önemli unsuru olan aileyi merkeze almaktadır. Ailenin merkeze alınarak incelenmesi bir taraftan sosyolojinin en temel konusu olan değişimi, değişimin evrenini, vadesini, hızını ve yönünü tespit etmeyi; diğer taraftan sosyolojik teoride değişime göre ihmal edilen toplumsal yapıdaki düzenlilikleri ve süreklilikleri anlamayı mümkün kılmaktadır. Subaşı’nın (2014: 111) da belirttiği üzere günümüzde ailenin yıkımından söz edilmese bile çok büyük bir dönüşüm söz konusudur. Bu yüzden aile, hem toplumsal süreklilik hem de toplumsal değişimi aynı anda analiz edebileceğimiz ‘ikiyüzlü janus’ gibidir. Aile üzerinden toplumsal değişim ve sürekliliği analiz etmek bir taraftan toplumsallaşma yoluyla süreklilikleri bünyesinde taşıyan, diğer taraftan toplumun en dinamik ve değişimden en fazla etkilenen kesim olan gençliği araştırmanın temel bileşeni kılmaktadır. Toplumun en dinamik ve değişimden en fazla etkilenen kesimi olma yönüyle gençlik (Beşirli, 2013: 28-33), ileride ortaya çıkacak yeni aile formuna dair ipuçları içeren gelecek projeksiyonu sunmaktadır. Aileye ilişkin değerlerdeki farklılaşmalar aile üyelerinin birbirlerine yönelik tutumlarını da etkileyerek, karı-koca ilişkilerinden çocuk yetiştirme tutumlarına kadar pek çok süreci farklılaştırma potansiyeline sahiptir. Konu bu yönüyle sosyoloji, psikoloji başta olmak üzere sosyal bilimler için önemli bir çalışma alanıdır.

Ailenin gelecekte alacağı biçim, bireylerin kendilerini yetiştiren aile kurumu içinde toplumsallaşma yoluyla içselleştirdikleri değerler ve gündelik hayatın içinde temas ettikleri eğitim, arkadaşlık ve medya gibi dış etkenlerin karışımının sonucunda ortaya çıkacaktır. Araştırma, sayılan unsurlarla etkileşim sonucunda şekillenen değerlerin geleceğin ailesinin ipuçlarını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Aile üzerinde yapılan araştırmalar (TAYA, 2011; TESEV, 2005; TÜİK, 2006) geleneksel aile biçiminin dönüştüğüne ilişkin veriler ortaya koymaktadır. Ailede toplumsal roller, çocuğun anlamı, cinsiyet, cinsellik dolayısıyla mahremiyet yeni anlamlarla şekillenmektedir (Vincent, 2016: 190). Araştırma söz konusu anlamların anlaşılmasında sahadan gelen seslere kulak kabartmayı amaçlamaktadır.

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

1.1. Toplumsal değişim ve aile

Toplumsal değişimi tanımlamak ve açıklamak sosyal bilimlerde her zaman zor ve karmaşık olmuştur. Toplumsal yapının devamını sağlayan unsurlar birbiriyle karşılıklı etkileşim içinde varlıklarını sürdürmektedir. Bu etkileşimin doğal bir sonucu olarak da bir değişim söz konusu olmaktadır. Bir taraftan toplumsal yapının uyum ve düzeni, diğer taraftan yapının etkileşimi gibi iç unsurlar ve bu iç unsurları belli derecelerde etkileyen dış unsurlar, toplumsal süreklilik ve değişimin anlaşılmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Bu zorluğa rağmen toplumsal değişim belli oranda uyum ve düzen içinde devam eden bir toplumsal yapıda, zaman içinde meydana gelen farklılaşma anlamına gelmektedir. Toplumsal yapının farklılaşması olarak değişim sosyolojide makro ve mikro düzeyde ele alınarak tanımlanmaya çalışılmıştır (Sunar, 2018: 3-6). “Toplumsal ilişkilerde, kurumlarda ve yapıda belli bir durumdan veya varlık biçiminden başka bir duruma geçiş” (Tan, 1981: 102) biçimindeki tanım sosyolojide makro düzey bir tanım olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan “toplumsal yapının ve onu oluşturan toplumsal ilişkileri belirleyen toplumsal kurumların değişmesi” de mikro düzey bir tanımdır (Tezcan, 1998: 191).

Sosyolojide farklı tanımlar yapılsa da toplumsal değişim denince belli hususlarda uzlaşma söz konusudur. Her şeyden önce değişim, belli bir yapı içinde meydana gelmektedir. Bir yapı içinde ona anlam kazandıran kültürel sembolleri, değerleri, değerlere bağlı olarak ortaya çıkan davranış kalıpları, toplumsal örgütlenme gibi çeşitli unsur ve işlevleri bulunmaktadır. Değişim, bunların

birinde veya birkaçında gerçekleşen farklılaşmanın toplumsal yapıya etki etmesidir. Buna göre toplumsal yapı içinde değişim bir zorunluluk ve toplumun vazgeçilmez karakteristiğidir.

Toplumsal değişme, kurumları, değerleri, bilinci, teknolojiyi, organizasyonları, yerleşim şeklini, alışverişi, otoriteyi, karar vermeyi, genel olarak söylenirse tüm yaşamı etkilemekte ve yeniden yapılandırmaktadır. Bu değişme sürecinden aile de etkilenmektedir (Macionis, 2008: 462). Aileyi en genel haliyle ana-baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşmuş ekonomik, toplumsal bir birlik olarak tanımlamak mümkündür. Genel olarak sosyal bilimlerde aile, toplumun temel kurumu olarak kabul görmektedir. En temelde bir erkek ve kadın olmak üzere kurulu yapı olarak aile, insanlık tarihi kadar eski ve bu yönüyle tarih boyunca var olan bir kurumdur. Buna karşın aile, insanlığın tarih sahnesine çıktığı andan itibaren farklı formlarla yürüyüşüne devam etmiş ve bu yönüyle değişen bir toplumsal kurum görünümü kazanmıştır.

Sanayi öncesi toplumlarda ana-baba, çocuklar ve tarafların kan akrabalarından oluşan kişiler geniş ailelerde yaşamışlardır (Goody, 2004: 58). Geniş aile genellikle geleneksel aile biçimi olarak kabul görmüş, Ogburn'un (1953: 76) belirttiği üzere çekirdek aileden farklı olarak bir takım işlevleri yerine getirmiştir. Sanayi sonrası oluşan çekirdek aileden farklı olarak geniş aile, kendi içinde yeterli bir ekonomik birim olma özelliği taşımaktadır. Bu yönüyle geniş aile, gelişmiş bir ekonomik işbirliği ve işbölümü üzerine kurulmuştur. İşbirliği ve işbölümünden elde edilen kazanç, tek bir elde toplanarak ailenin ihtiyaçları karşılanmıştır. Geniş aileye dayalı geleneksel aile biçiminde aile üyelerinin statüleri ve saygınlıkları ailenin toplumda kapladığı konuma bağlıdır. Bu yönüyle aile toplumsal statünün kaynağında yer almaktadır.

Geleneksel ailenin üyeleri için yerine getirdiği çeşitli işlevleri vardır. Bu işlevlerden biri eğitimidir. Aile üyelerinin her türlü eğitimi aile içinde verilmekte, yeni neslin yetişmesinden sadece ana-baba sorumlu olmamakta, aile içi ağ aile üyelerinin toplumsallaşmasını da sağlamaktadır. Geleneksel ailenin yerine getirdiği en önemli işlevlerden bir diğeri de aile üyelerini koruyucu ve önleyici işlevi yerine getirmesidir. Bu yönüyle aile, üyeleri için bir güvenlik şemsiyesi görevini yerine getirmektedir. Adeta sanayi sonrası ortaya çıkan toplumda güvenlik kurumlarının ifa ettiği işlev sanayi öncesi dönemde aile aracılığıyla yerine getirilmiş olmaktadır. Aile üyelerin maddi bakımı yanında manevi ihtiyaçlarının giderilmesi geleneksel aile içinde çözüme kavuşturulmaktadır. Aile içinde dinin gerekleri öğretilip, bunları uygulayacak bir ortam sağlanmaktadır. Ogburn (1953: 75-80), geniş aile biçiminin yukarıda sayılan işlevlerine ek olarak, bu aile formunun üyelerinin eğlenme ve üreme işlevlerini dâhil etmektedir. Ona göre boş zamanların değerlendirilmesi, dinlenme ve eğlenme konusunda aile üyelerine yol gösterilir. Belki de ailenin en eski ve hiç değişmeyen en temel işlevi üreme işlevidir. Bu işlevle birlikte cinsel normlar oluşur ve gelecek nesillere aktarılır. Sanayi Devrimi sonrası geniş aileler yerini ana-babadan ve çocuktan oluşan çekirdek aileye bırakmıştır. Sanayi sonrası oluşan toplumsal yapıda aile formu değişirse de bir takım işlevleri yerine getiren toplumun en küçük birimi olarak kabul görmüştür. Geleneksel aile formundaki birçok işlevini yitiren aile, artık çoğalma/üreme, çocuğun bakımı, yetiştirme ve sosyalizasyonu yerine getiren küçük bir birim haline dönüşmüştür.

Nasıl ki sanayileşme sonrası geniş aile formu değişip birtakım işlevlerini modern toplumla birlikte oluşan kurumlara devrettiyse, özellikle 1960 sonrası yaşanan dönüşüm de erkek, kadın ve çocuktan oluşan çekirdek ailenin sorgulanmasına sebep olmuştur (Gittins, 1991: 12). Sosyolojik teori içinde tartışmalar devam etmekle birlikte, yeni toplumsal biçim felsefi temellerini postyapısalcılığın inşa ettiği postmodern toplum olarak adlandırılmaktadır. Postmodern toplum aileyi bir nevi yapısöküme tabi tutmuş, alternatif aile modelleri sosyolojik teori içinde daha sık konuşulmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Ailenin radikal bir şekilde eleştirildiği bu sürecin en önemli belirtisi, dünyada giderek artan boşanmalardır. Evlilik kadar eski bir olgu olan boşanma tek başına bir sebep olmasa da alternatif aile modellerinin ortaya çıkacağına göstergelerinden biri olarak önümüzde durmaktadır. Giddens (2008: 271), boşanma sonrası yeni yapılan evlilikleri 'üvey aile' olarak adlandırmaktadır. Üvey aile, yetişkinlerden en az birinin daha önceki bir evlilikten veya ilişkiden

doğan çocukların olduğu aile türüdür. Bu yeni aile türünün sonuçlarından en çok etkilenen de çocuklar olmaktadır. Boşanma, artan evlilik dışı birliktelikler, evlilik sorumluluğunu almak istememe gibi nedenler tek ebeveynli ailelerin giderek artmasına sebep olmaktadır. Aile açısından dikkate alınması gereken diğer gelişme de dünyada ve buna paralel olarak Türkiye’de de evlenmeyenlerin sayısındaki artıştır. Giddens (2008: 263, 278), Avrupa’da evlenmeyerek tek başına bir aile gibi yaşayan bir toplum ortaya çıktığını, yeni durumun yeni bir ‘*bekâr ulus*’un işareti olduğunun altını çizmektedir. Üzerinde en çok konuşulan alternatif aile modeli ‘*birlikte yaşama*’dır. Birlikte yaşama evli gibi yaşamak anlamına gelirken, bu tür birlikte olma gerekçesi bireysel özgürlük olmaktadır. 1960’ların sloganı olan ‘*cinsel özgürlük*’ zamanla bir yaşam tarzı haline gelmiştir (Giddens, 2008: 251). Yeni yaşam tarzı yeni bir tüketim anlayışını, yeni bir mekân algısını ve yeni bir toplumsal ilişki biçimini beraberinde getirmektedir. Özellikle kentlerde ‘*stüdyo dairelerde yaşam*’ (Ünlü, 2014: 18) etrafında şekillenen bu yeni ilişki biçimleri, geleneksel aile yapısının yerine alternatif aile modellerinin gelecekte alacağı şekil üzerine önemli ipuçları içermektedir. Yukarıda zikredilen diğer alternatif modeller kadar sık görülme de gay ve lezbiyen evlilikler, bilinen ailenin sonunu ilan edenler için önemli bir örnektir (Giddens, 2008: 275-278). Sosyolojik teori içinde Queer perspektifin şekillendirdiği bu model, 21. yüzyılda posttoplumsal inşanın ön belirtileri olarak okunabilir (Ritzer, 2012: 518).

1.2. Sosyal bilimlerde değer ve değerlerin değişmesi

Sosyal bilimlerin önemli konulardan birisi değerdir. Değerler toplumsal yaşamın vazgeçilmez öğelerindedir. Doğrudan gözlenemeyen değerler, adeta bir güneş gibi sosyal ilişkileri sarmalamakta, olgulara ve nesnelere çeşitli atıflar yapmakta, davranışlar için aydınlatıcı rehber rolünü üstlenmektedir (Ersoy, 2006: 37). Hayata anlam kazandıran, tutumları ve davranışları yönlendiren pusulalar mesabesinde olan değerler, insanın ve insan ilişkilerinin söz konusu olduğu her yerde insanların karşısına çıkmaktadır. Sözlüklerde değer kelimesinin tanımına bakıldığında oldukça geniş bir kullanım alanı olduğu görülmektedir. Gündelik hayatın tamamında insanların davranışlarını böylesine belirleyen değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçüt, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; parayla ölçülebilen karşılığı, kıymet, paha; üstün nitelik, meziyet; üstün, yararlı nitelikleri olan kimse; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesneyle bağlantısında beliren şey anlamlarına gelmektedir (Türk Dil Kurumu, 2009). Gündelik hayatın içinde bu kadar yer kaplayan değer sosyal bilimlerin konusu olmuş, Bilgin’in (1995: 82) tespit ettiği kadariyle 20. yüzyılın başlarında Znaniecki tarafından literatüre kazandırılmıştır. Literatür incelendiğinde değerler etrafında bir uzlaşma yerine, değerlerin her bilim dalının kendi içinde bir sorun olarak tartışıldığı görülmektedir.

Değerleri sorunlu bir alan olarak inceleyen felsefede bugün kullanıldığı anlamda değer (value) terimine rastlanmasa bile, felsefe ilk çağlardan beri bu sorunla ilgilenmiştir. Eflatun’dan itibaren filozoflar, değer problemini 'iyi', 'kötü', 'gaye', 'doğru', 'fazilet', 'hakikat' ve 'geçerlik' (validity) gibi değişik başlıklar altında tartışmışlardır. Bununla birlikte 19. yüzyıldan sonra, özellikle pozitivistin etkisiyle olsa gerek, felsefede değer problemi olgu ve değer arasındaki ilişkiye yönelmiştir (Kılıç, 2015: 84). Felsefede değerler sorunu etrafında tartışılan diğer bir konu, değerlerin öznellik ve nesnelliğine ilişkindir. Değerlerin nesnel olduğunu savunanlara göre değer, insandan bağımsız olarak bulunmakta; kişiden kişiye, kültürden kültüre değişmeyen nesnel gerçekliklere karşılık gelmektedir. Buna karşın iyilik, doğruluk, güzellik gibi değerlerin nesnel bir gerçekliği olmadığını, değerlerin kişisel duygulardan, tavır ve gerçeklik yorumlarından başka bir şey olmadığını iddia etmektedirler (Cevizci, 1999: 201). Felsefede nesnellik/öznellik tartışmasının bir tarafında yer almaktansa değerli olanda hem nesnel hem de öznel olanın birlikte yer aldığını iddia eden üçüncü bir görüş de bulunmaktadır (Arslan, 2017: 120).

Tıpkı felsefede olduğu gibi değerler, ortaya çıktığı günden beri sosyolojinin de gündeminde yer almıştır. Marshall (1999: 133), genel bir bakışla tüm sosyolojinin başından beri değer sorunuyla uğraştığını ifade ederken, dikkatleri değerler soruna yönlendirmektedir. Özellikle klasik dönem

sosyologları toplumsal araştırmalarda değerler üzerinde uzun bir tartişmanın olduğunun altını çizmektedir. Ortaya çıktığı dönemde, pozitivizmin etkisiyle erken dönem sosyolojide değerlerin nesnel bir gerçeğe sahip olmadığı, kişilerin kendi değerleriyle ilgilenilmeden incelenemeyeceği, olsa olsa öznel bir yaklaşımla ele alınabileceği yönünde kuvvetli bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Durkheim, bireyin şuur ve zihniyet dünyasının oluşmasında toplumsal değerlerin önemini ortaya koymakta, böylece değerleri bilimsel açıdan incelemenin yolunu açmış olmaktadır. Durkheim'a (aktaran Özensel, 2013: 221) göre değerlerin oluşumunda temel etken toplum olmaktadır. Ona göre toplum içinde değerleri oluşturan temel unsur ise kolektif bilinçtir. Toplumda oluşan değerler ve olaylar dışsal ve baskı gibi özellikleri yüzünden bireylere etkide bulunur. Çünkü ona göre insanlar temel ihtiyaçlarını karşılasalar bile tatmin olmazlar. İnsanlar bencil dürtülere ve bir dizi tutkuya sahiptir. Dolayısıyla dürtü ve tutkuların dizginlenmemesi hem kendileri hem de toplum için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Ona göre insanların tutkularının dışsal güçler tarafından kontrol altına alınması gerekmektedir. Kaynağında kolektif bilinç olan değerlerle insan kontrol altına alındığı zaman özgür olmaları mümkündür. Değerlerin anlam içeriklerinin belirgin olmadığı durumu anomi olarak niteleyen Durkheim, özellikle *İntihar* (2013: 241) adlı kitabında söz konusu durumu kuralsızlık ve normsuzluk olarak değerlendirmektedir. Toplumsal yapının çözüldüğü bu durumda bireyler, tutunacak bir dayanaktan yoksun hale gelirler.

Değerleri toplumun kendi doğasından türeten ve temel belirleyici olarak kolektif bilinci işaretleyen Durkheim'ın (2006: 56) yaklaşımına, Weber karşı çıkmaktadır. Weber'e (2012: 132-133) göre toplum, içinde değerlerin yaratıldığı bir yapıdır. Bununla birlikte söz konusu yapı insanlardan oluşmaktadır. Değerlerin toplumsal olarak oluştuğu konusunda Durkheim ile benzer görüşlere sahip olan Weber, onları aynı zamanda tarihsel olarak değerlendirmektedir. Buna ilave olarak Weber, değerleri insanların sübjektif bir anlam atfettikleri seçimleri ve davranışları; kişisel, öznel ve resmi olmayan biçiminde açıklamaktadır. Görüldüğü gibi sosyolojik teori içinde toplumsal yapının analiz edilmesi, adeta değerler kavramına kaçınılmaz olarak başvurmayı gerekli kılmaktadır (Ersoy, 2006: 47). Çünkü toplumsal yapı ancak onu oluşturan kurumlar, insanlar arası ilişkiler, süreçler ve toplumsal roller aracılığıyla analiz edilebilmektedir. Bu sebeple toplumu analiz, etmek değişimi anlamlandırmak ve toplumun ileride alacağı konumu ön görebilmek bir şekilde değerleri analiz etmekle mümkün gözükmektedir. Bir toplumun değişimi üzerinde düşünmek, analiz etmek aynı zamanda değerlerin farklılaşması ve değişmesi üzerinde düşünmek demektir. Toplumsal yapının herhangi bir parçasında veya bir kısmında meydana gelen değişimler, ondan bağımsız kalamayan diğer parçalarına da tesir edecektir. Değişmenin niteliği açısından toplum içerisinde iki türlü değişimin gerçeklemesi beklenir. Toplumda ya belirli toplumsal değerler tümüyle değişerek bir değişim süreci yaşanır; burada değerin yönü değişir ve yerini yeni toplumsal değerlere bırakır veya toplumsal yapının sahip olduğu değerlerin hiyerarşisinde bir değişme olur, yani değerlerin derecelerinde bir değişme gerçekleşir (Cevizci, 1999: 203). Yine, değer değişmeleri toplumu oluşturan belirli birey ve grupların değerlerinin farklılaşmasıyla olabileceği gibi, bütün grupların tamamını saran bir kapsamda değer kaymaları ve değişmeleri şeklinde de olabilir. Bir toplum içerisinde belirli yaş grupları arasında; örneğin gençlerle yaşlıların grup değerleri değişebileceği gibi, hem yaşlıları hem de gençleri içine alan genel bir çerçevede de değişim olabilir.

Değerlerin insan psikolojisine yansıyan yönü de önemli bir çalışma alanıdır. Güngör'e (2000: 23) göre ahlak ve değerler sosyal normların bir çeşidini teşkil ettiğinden, psikolojinin temel konularından biri olarak görülmekte; değerlerin öğrenilmesi ve benimsenmesi, bireyin toplum içinde sosyalleşmesiyle mümkün olmaktadır. Psikolojinin felsefeden bağımsız bir bilim dalı olmasından bu yana din, ahlak ve değer konuları psikolojinin ilgi alanına girmiştir (Korkmaz, 2014: 178). Değerler, ruh sağlığında belirleyici roller oynayan olguların başında değerlendirilmektedir (Bahadır, 2017: 15). Psikolojinin ilk kuruluş yıllarında James, Freud, Jung, Adler, Maslow ve Fromm gibi düşünürler değerler alanıyla ilgilenmiş ve bu konuda çok sayıda

eserler vermişlerdir (Korkmaz, 2014: 178). Din psikolojisinin kurucusu kabul edilen James ahlaki değerlerle ilgili düşüncelerinde hareket noktası olarak işlevselci ve yararcı tutumu kabul etmiştir. Ona göre değerler, bireyin taleplerinden yükselmekte; doğru bilgi, yaşanan olaylar içinde, yarara göre gerçeklik bulmaktadır (Akt. Bahadır, 2017: 25, 27). Psikoloji biliminin öncülerinden Fromm (1994: 15) ise değerlerin ve ahlaki çatışmaların tabiatı hakkında yeterli bir bilgiye sahip olmadıkça, insanı anlamının mümkün olmadığını ifade etmektedir. Maslow (1996: 30-53) döneminin en temel hastalığını değerlerden yoksunluk olarak tanımlamakta ve pozitivist bilimin ahlak ve değerler için yetersiz bir kaynak sunduğunu iddia etmektedir. Değerlerden yoksunluk anomi, ahlaksızlık, köksüzlük, boşluk, umutsuzluk ve uğruna adanılacak şeylerin eksikliği gibi değişik biçimlerde kendini göstermektedir. Ona göre temel değerler eğitimin olduğu kadar, psikoterapinin, çocuk eğitiminin, evliliğin, ailenin, mesleğin ve belki de diğer bütün toplumsal kurumların ileriye dönük hedefleri olmalıdır.

Değerler kişilerin hayatlarına kılavuzluk eden ve birey için önemli olan kavram ve fikirleri; doğru, uygun veya arzu edilebilir olan hakkındaki düşünce ve inançları içerir (Mehmedoğlu, 2013: 799). Bu açıdan değerler yaşantıları derinden etkilemekte (Özensel, 744), tutum ve davranışlarla yakın ilişkide olup, onlara yön vermektedir (Aydın, 2011: 2). Özdoğan (2005: 164) da değerlerin psikoloji bilimi içinde, onların hayata yansıyan boyutu olan tutum ve davranışlar üzerinden ele alındığını vurgulamaktadır. Bu açıklamalarda da vurgulandığı gibi psikolojide değerın önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasından ziyade, insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roledir. Özellikle ahlâkî davranış konusunda değer, bir kimsenin çeşitli insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kriter demektir (Güngör, 1993: 18-28). Bu açıdan değerler bilişsel yapının başlıca unsurlarıdır (Özen, 2018: 189). Bununla birlikte her değerın duygu, düşünce ve davranış boyutu bulunmaktadır (Tarhan, 2013: 20). Değerler konusu son yıllarda da pozitif psikoloji yaklaşımıyla çeşitli araştırmalara konu olmaktadır.

Ülkemizde değerler psikolojisiyle ilgili ilk çalışmaları gerçekleştiren Güngör (1995) Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak kitabında “aile hayatı ve ahlak” bölümüne yer vermiş, aileyi bir değer olarak ele almıştır. Aile değerleri günümüzde önemli bir çalışma alanıdır. Aile değerleri olarak ifade edilen değerler seti, kültürel anlamda aileyle ilişkili bir dizi değer ve normu ifade etmektedir (Balcı-Arvas, 2017: 311). Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışını araştıran Avcı (2013: 819) aile kurumunun giderek genç bireyler açısından bireysel ve toplumsal kıymetini kaybetmeye başladığını; aynı şekilde evliliğe verilen değerın gençler tarafından sıradan bir ilişki halini almaya başladığını bulgulamıştır.

Bu çalışmada aileye ilişkin değerlerin tutum ve davranışa yansıyan boyutları olarak akraba ilişkileri, anne-çocuk ilişkisi, cinselliğe bakış, ailede çocuğa atfedilen değer, aileye atfedilen duygusal bağ, evliliğe bakış, geleneksel aile değerleri, kadın rolleri, ailede karar alma süreçleri, aileye ilişkin farklı yaklaşımlar, ailede sadakat, aileye atfedilen sosyo-ekonomik değer ve şiddete ilişkin değerler ele alınarak; üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler sosyal değişim üzerinden tartışılmıştır.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma Afyonkarahisar İli'nde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin aile değerlerine ilişkin tutum ve görüşlerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, bu amaca uygun olarak nicel araştırma desenlerinden tarama modeline dayalı yürütülmüştür. Kişilerin belli bir konudaki tutum, inanç, görüş, davranış, beklenti ve özelliklerini tespit etmeyi, betimlemeler yapmak için bir örneklem üzerinden bilgi toplayarak tanımlayıcı istatistikler elde etmeyi amaçlayan araştırmalara tarama araştırmaları denmektedir. Bu desen birçok değişken arasındaki ilişkinin de aynı anda test edilebilmesine imkân sağlamaktadır (Groves vd., 2004; Gürbüz & Şahin, 2017: 105-106). Araştırma kapsamında katılımcıların aile değerleri; hem tarama deseniyle tespit edilmiş, hem de

araştırma kapsamında ele alınan cinsiyet, bölüm, anne-baba birliktelik durumu ve annenin çalışması değişkenleriyle ilişkisine bakılmıştır.

2.1. Evren ve örneklem

Resmi kayıtlara göre 2019-2020 eğitim-öğretim yılında 4.538.926 lisans öğrencisi bulunmakta (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2020) ve bu sayı çalışmanın genel evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evrenini ise Afyon Kocatepe ve Afyon Sağlık Bilimleri Üniversitelerinde öğrenim gören 40.616 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma evreni üzerinden %95'lik hata payına göre gerekli hesaplamalar yapılarak belirlenen kuramsal örneklem büyüklüklerinin gösterildiği tablolar incelendiğinde, 381 kişilik örneklem yeterli görülmektedir (Gürbüz & Şahin, 2017: 130). Bu çalışmada ise örneklem büyüklüğü daha geniş tutularak 497 olarak belirlenmiştir.

Araştırma Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Afyon Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nin 13 farklı fakültesinde öğrenim gören ve bu fakültelerde kolayda örnekleme tekniğiyle ulaşılan 497 üniversite öğrencisi üzerinde yürütülmüştür. Katılımcıların cinsiyet ve okudukları fakültele ilişkin bilgileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet ve Fakülte Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Erkek	253	51
Kadın	244	49
Mühendislik	43	8,7
Teknoloji	43	8,7
Sağlık Bilimleri	38	7,6
Veterinerlik	33	6,6
Yüksekokul	36	7,2
Hukuk	33	6,6
Güzel Sanatlar	43	8,7
İİBF	43	8,7
Eğitim	44	8,9
İslami İlimler	37	7,4
Turizm	37	7,4
Fen Edebiyat	59	11,9
BESYO	9	1,6
Toplam	497	100

Çalışma grubunun yaşı 17 ile 42 arasında değişmekle beraber, yaş ortalaması 21, standart sapması 2,4'tür. Katılımcıların %84'ünün (n=418) anne babası sağ ve birlikte iken, %7'sinin (n=37) sağ ve ayrı olduğu, %0,4'ünün (n=2) anne ve babasının sağ olmadığı, %8'inin (n=40) anne veya babasından birinin sağ olmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların 369'unun (%77) annesi ev hanımı olup, 108'inin (%23) annesi ise gelir getiren bir işte çalışmaktadır.

2.2. Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Sosyo-Demografik Bilgi Formu ve Aile Değerleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan sosyo-demografik bilgi formunda katılımcıların yaş, cinsiyet, bölüm, anne baba birliktelik durumu, anne çalışma durumuna ilişkin sorular yer almaktadır.

Katılımcıların aile değerlerini belirlemek üzere Ekşi ve diğerleri (2010) tarafından geliştirilen, 59 madde ve 13 alt boyuttan oluşan *Aile Değerleri Ölçeği (ADÖ)* kullanılmıştır. Ölçekte yer alan 20 madde ters kodlanmaktadır. 5'li likert tipinde olan ölçekte yer alan alt boyutlar şu şekildedir: Akriba ilişkileri, anne-çocuk ilişkisi, cinselliğe bakış, çocuğun değeri, duygusal bağ, evliliğe bakış, geleneksel aile değerleri, kadın rolleri, karar alma süreçleri, farklı yaklaşımlar, sadakat,

sosyo-ekonomik değer, şiddet. Gerçekleştirilen iç tutarlık analizleri sonucunda ölçeğin toplam Cronbach Alpha kat sayısı .89 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının alpha katsayıları .89 ile .99 arasında değişmektedir. Yapılan analizler sonucunda maddelerin, ölçtükleri özellik açısından ayırt edici olduğu ve her bir maddenin aynı yapı içinde oldukları görülmüştür. Ölçek geliştirme sürecinde yapılan analizlerden elde edilen tüm değerler, ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir (Ekşi vd., 2010: 21-22).

Ölçekte yer alan alt boyutlardan alınan yüksek puanlar; akraba ilişkilerine verilen önemi ve geniş aileye ilişkin olumlu bakışı (akraba ilişkileri), çocuk bakımı konusunda anneye atfedilen önemi ve güçlü anne-çocuk bağlantısının gerekliliğine dair görüşü (anne-çocuk ilişkisi), cinsellikle ilgili konularda daha fazla serbestlikten yana olma (cinselliğe bakış), ailenin çocuk yetiştirme rolüne daha fazla önem verilmesi gerektiği (çocuğun değeri), aileye duygusal bağlılığın arttığı (duygusal bağ), evlilik ve evlilik kurumuna verilen önemi (evliliğe bakış), ailenin geleneksel olarak değerlendirildiği (geleneksel aile değerleri), kadının geleneksel bakış açısıyla değerlendirildiği (kadın rolleri), ailede karar alma sürecinin demokratik/katılımcı olması gerektiği (karar alma süreçleri), geleneksel olmayan değerlerin daha fazla benimsendiği (farklı yaklaşımlar), eşler arası sadakate verilen önemin arttığı (sadaikat), ailenin daha çok sosyal ve ekonomik bir yapı olarak algılanması (sosyo-ekonomik değer), “aile saadeti” için şiddeti meşru görme (şiddet) eğiliminin artması olarak yorumlanmaktadır (Ekşi vd., 2010: 22-23).

2.3. Verilerin toplanması ve analizi

Araştırmanın etik kurul onayı Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’ndan (Karar no: 2019/64) alınmış olup, araştırma verileri 22-30 Nisan 2019 tarihleri arasında Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Afyon Sağlık Bilimleri Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrencilerden elde edilmiştir. Oluşturulan anket formu öğrencilere ulaştırılmış, gönüllü olanlardan anketleri doldurmaları istenmiştir. 515 anket araştırmacılara ulaştırılmış, 8 tanesi eksik ve hatalı doldurma nedeniyle analize dâhil edilmemiştir. Araştırmanın analizleri 497 anket üzerinde gerçekleştirilmiştir.

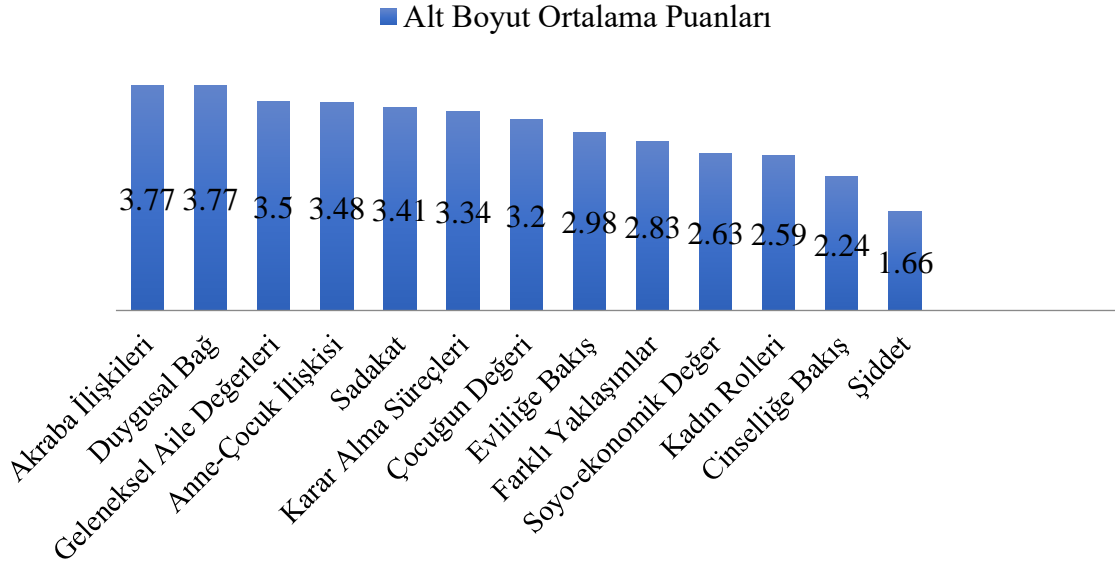
Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Öncelikle betimleyici istatistikler çıkarılmış, sonrasında dağılımın homojenliği test edilmiştir (George & Mallery, 2012; Hair vd., 2013) Cinsiyete ve annenin çalışma durumuna ilişkin farkları analiz etmek için bağımsız gruplar için t-test; bölümlere, anne-baba birliktelik durumuna göre yapılan analizlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Üniversite öğrencilerinin aileye ilişkin değerlerinde alt boyutlardan aldıkları ortalama puanlar

Şekil 1’de öğrencilerin Aile Değerleri Ölçeği’nin 13 alt boyutundan aldıkları ortalama puanlar gösterilmektedir. 5’li likert tipinde olan ölçekten en fazla 5, en az 1 puan alınabilmektedir. Buna göre en uçta puanlanan boyut şiddet (ort. 1,66) olmuş; sonrasında akraba ilişkileri ve duygusal bağ (ort. 3,77), geleneksel aile değerleri (ort. 3,5) gelmiştir.

Şekil 1: Aile Değerleri Alt Boyut Puan Ortalamaları

4/5=0,80 formülünden (1,00-1,79 oldukça düşük; 1,80-2,59 düşük; 2,60-3,39 orta; 3,40-4,19 yüksek; 4,20-5,00 oldukça yüksek) faydalanılarak değerlendirildiğinde öğrencilerin aile saadeti için şiddeti meşru görme eğiliminin **oldukça düşük** (şiddet alt boyutu) olduğu görülmektedir. Cinsellekle ilgili konularda daha serbest olma (cinsellik alt boyutu) ve kadının geleneksel bakış açısıyla değerlendirilmesi (kadın rolleri alt boyutu) eğilimlerinin ise **düşük** olduğu görülmektedir.

Ailede çocuk yetiştirme rolüne daha fazla önem verilmesi gerektiği (çocuğun değeri), evlilik ve evlilik kurumuna önem verme (evliliğe bakış), ailenin daha çok sosyal ve ekonomik bir yapı olarak algılanması (sosyo-ekonomik değer), geleneksel olmayan değerlerin daha fazla benimsenmesi (farklı yaklaşımlar), ailede karar alma sürecinin demokratik/katılımcı olması gerektiği (karar alma süreçleri) eğilimleri **orta** düzeyde çıkmıştır.

Çocuk bakımı hususunda anneye atfedilen önemin artması, güçlü anne-çocuk bağlantısı olması gerektiği (anne-çocuk ilişkisi), akraba ilişkilerine önem verilmesi ve geniş aileye ilişkin olumlu bakış (akraba ilişkileri), ailenin geleneksel olarak değerlendirilmesi (geleneksel aile değerleri), aileye duygusal bağın artması (duygusal bağ), eşler arası sadakate önem verme (sadakat alt boyutu) eğilimleri **yüksek** düzeydedir. **Oldukça yüksek** düzeyde puanlanan boyut bulunmamaktadır.

3.2. Üniversite öğrencilerinin aileye ilişkin değerlerinde cinsiyete göre farklılaşmalar

Cinsiyet farklılıklarının incelenmesinde iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi olan “*t testi*” tekniği kullanılmıştır. Tablo 2 incelendiğinde cinsiyetler arasında *cinselliğe bakış*, *çocuğun değeri*, *evliliğe bakış*, *sosyo-ekonomik değer*, *karar alma süreçleri*, *kadın rolleri*, *sadakat* ve *şiddet alt boyutlarında* anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p < .05$).

Tablo 2: Erkek ve Kadın Üniversite Öğrencilerinin Aile Değerleri Alt Boyut Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin *t* testi Tablosu

Değişken	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p																																																																																																																																												
Anne-çocuk ilişkisi	Erkek	253	3,46	,63	-,814	495	.416																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,51	,64				Akraba ilişkileri	Erkek	253	3,72	,73	-1,710	495	.088	Kadın	244	3,83	,68	Cinselliğe bakış	Erkek	253	2,42	,89	4,755	495	.000	Kadın	244	2,05	,83	Çocuğun değeri	Erkek	253	3,32	,71	3,553	495	.000	Kadın	244	3,09	,72	Duygusal bağ	Erkek	253	3,78	,76	,303	495	.762	Kadın	244	3,76	,72	Evliliğe bakış	Erkek	253	3,14	,70	5,395	495	.000	Kadın	244	2,82	,63	Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000	Kadın	244	2,48	,59	Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000
Akraba ilişkileri	Erkek	253	3,72	,73	-1,710	495	.088																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,83	,68				Cinselliğe bakış	Erkek	253	2,42	,89	4,755	495	.000	Kadın	244	2,05	,83	Çocuğun değeri	Erkek	253	3,32	,71	3,553	495	.000	Kadın	244	3,09	,72	Duygusal bağ	Erkek	253	3,78	,76	,303	495	.762	Kadın	244	3,76	,72	Evliliğe bakış	Erkek	253	3,14	,70	5,395	495	.000	Kadın	244	2,82	,63	Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000	Kadın	244	2,48	,59	Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77								
Cinselliğe bakış	Erkek	253	2,42	,89	4,755	495	.000																																																																																																																																												
	Kadın	244	2,05	,83				Çocuğun değeri	Erkek	253	3,32	,71	3,553	495	.000	Kadın	244	3,09	,72	Duygusal bağ	Erkek	253	3,78	,76	,303	495	.762	Kadın	244	3,76	,72	Evliliğe bakış	Erkek	253	3,14	,70	5,395	495	.000	Kadın	244	2,82	,63	Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000	Kadın	244	2,48	,59	Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																				
Çocuğun değeri	Erkek	253	3,32	,71	3,553	495	.000																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,09	,72				Duygusal bağ	Erkek	253	3,78	,76	,303	495	.762	Kadın	244	3,76	,72	Evliliğe bakış	Erkek	253	3,14	,70	5,395	495	.000	Kadın	244	2,82	,63	Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000	Kadın	244	2,48	,59	Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																
Duygusal bağ	Erkek	253	3,78	,76	,303	495	.762																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,76	,72				Evliliğe bakış	Erkek	253	3,14	,70	5,395	495	.000	Kadın	244	2,82	,63	Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000	Kadın	244	2,48	,59	Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																												
Evliliğe bakış	Erkek	253	3,14	,70	5,395	495	.000																																																																																																																																												
	Kadın	244	2,82	,63				Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000	Kadın	244	2,48	,59	Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																								
Sosyo-ekonomik değer	Erkek	253	2,77	,60	5,248	495	.000																																																																																																																																												
	Kadın	244	2,48	,59				Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598	Kadın	244	2,85	,82	Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																																				
Farklı yaklaşımlar	Erkek	253	2,81	,68	-,528	495	.598																																																																																																																																												
	Kadın	244	2,85	,82				Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122	Kadın	244	3,44	,82	Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																																																
Geleneksel aile değerleri	Erkek	253	3,56	,83	1,548	495	.122																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,44	,82				Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001	Kadın	244	3,42	,50	Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																																																												
Karar alma süreçleri	Erkek	253	3,27	,52	-3,343	495	.001																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,42	,50				Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000	Kadın	244	2,40	,63	Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																																																																								
Kadın rolleri	Erkek	253	2,77	,66	6,251	495	.000																																																																																																																																												
	Kadın	244	2,40	,63				Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010	Kadın	244	3,51	,78	Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																																																																																				
Sadakat	Erkek	253	3,33	,78	-2,576	495	.010																																																																																																																																												
	Kadın	244	3,51	,78				Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000	Kadın	244	1,41	,77																																																																																																																																
Şiddet	Erkek	253	1,90	1,05	5,897	495	.000																																																																																																																																												
	Kadın	244	1,41	,77																																																																																																																																															

Bulgulara göre erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre cinsellikle ilgili konularda daha fazla serbestlikten yana oldukları ($t_{0.05: 495} = 4,755; p < .01$); ailede çocuk yetiştirme rolüne ($t_{0.05: 495} = 3,553; p < .01$) ve evlilik kurumuna daha fazla önem verme eğiliminde oldukları ($t_{0.05: 495} = 5,395; p < .01$); aileyi daha fazla sosyal ve ekonomik bir yapı olarak algılama eğiliminde oldukları ($t_{0.05: 495} = 5,248; p < .01$); kadını geleneksel bakış açısıyla değerlendirme eğiliminin daha fazla olduğu ($t_{0.05: 495} = 6,251; ; p < .01$); aile saadeti için şiddeti meşru görme eğiliminin daha fazla olduğu ($t_{0.05: 495} = 5,897; p < .01$) söylenebilir. Kadın öğrencilerin ise erkek öğrencilerden daha fazla ailede karar alma sürecinin demokratik/katılımcı olması gerektiği eğiliminde oldukları ($t_{0.05: 495} = -3,343; p < .01$); eşler arası sadakate daha fazla önem verdikleri söylenebilir ($t_{0.05: 495} = -2,576; p < .05$).

3.3. Üniversite öğrencilerinin aileye ilişkin değerlerinde okudukları bölüme göre farklılaşmalar

Öğrencilerin okudukları bölümlere göre aile değerleri açısından farklılık olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, öğrencilerin okudukları bölümlere göre anne-çocuk ilişkileri ($F_{11-477} = 7,525; p < .01$), akraba ilişkileri ($F_{11-477} = 5,887; p < .01$), çocuğun değeri ($F_{11-477} = 4,672; p < .01$), cinsellik ($F_{11-477} = 5,213; p < .01$), duygusal bağ ($F_{11-477} = 2,950; p < .01$), sosyo-ekonomik değer ($F_{11-477} = 3,514; p < .01$), farklı yaklaşımlar ($F_{11-477} = 4,151; p < .01$), geleneksel aile değerleri ($F_{11-477} = 6,610; p < .01$), karar alma

süreçleri ($F_{11-477}=2,950$; $p<.01$), kadın rolleri ($F_{11-477}=2,173$; $p<.05$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3: Aile Değerlerinde Okunan Bölüme Göre Farklılaşmalar

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Anne-çocuk ilişkisi	Gruplar arası	29,458	11	2,678	7,525	,000
	Grup içi	169,745	477	,356		
	Toplam	199,203	488			
Akraba ilişkileri	Gruplar arası	29,079	11	2,644	5,887	,000
	Grup içi	214,207	477	,449		
	Toplam	243,286	488			
Çocuğun değeri	Gruplar arası	25,216	11	2,292	4,672	,000
	Grup içi	234,060	477	,491		
	Toplam	259,276	488			
Cinselliğe bakış	Gruplar arası	40,773	11	3,707	5,213	,000
	Grup içi	339,150	477	,711		
	Toplam	379,923	488			
Duygusal bağ	Gruplar arası	16,880	11	1,535	2,950	,001
	Grup içi	248,174	477	,520		
	Toplam	265,055	488			
Sosyo-ekonomik değer	Gruplar arası	13,742	11	1,249	3,514	,000
	Grup içi	169,593	477	,356		
	Toplam	183,336	488			
Evliliğe bakış	Gruplar arası	7,172	11	,652	1,389	,174
	Grup içi	223,830	477	,469		
	Toplam	231,002	488			
Farklı yaklaşımlar	Gruplar arası	24,235	11	2,203	4,151	,000
	Grup içi	253,182	477	,531		
	Toplam	277,417	488			
Geleneksel aile değerleri	Gruplar arası	44,118	11	4,011	6,610	,000
	Grup içi	289,425	477	,607		
	Toplam	333,542	488			
Karar alma süreçleri	Gruplar arası	8,538	11	,776	2,950	,001
	Grup içi	125,518	477	,263		
	Toplam	134,057	488			
Kadın rolleri	Gruplar arası	10,623	11	,966	2,173	,015
	Grup içi	212,021	477	,444		
	Toplam	222,644	488			
Sadakat	Gruplar arası	10,799	11	,982	1,597	,096
	Grup içi	293,171	477	,615		
	Toplam	303,970	488			
Şiddet	Gruplar arası	15,244	11	1,386	1,546	,112
	Grup içi	427,656	477	,897		
	Toplam	442,900	488			

Farklılığın hangi bölümlerde okuyan öğrenciler arasından kaynaklandığını belirlemek amacıyla homojen dağılım gösteren alt boyutlarda Tukey, homojen dağılım göstermeyen boyutta (kadın rolleri) Games-Howell çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Anne-çocuk ilişkilerine bakıştaki

farklılıklardan birinin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{x}=2,8579$) ile Veterinerlik ($\bar{x}=3,2485$) dışındaki diğer bölümlerin (Mühendislik: $\bar{x}=3,4837$, Teknoloji: $\bar{x}=3,4605$, Yüksekokul: $\bar{x}=3,4056$, Hukuk: $\bar{x}=3,4485$, Güzel Sanatlar: $\bar{x}=3,3721$, İİBF: $\bar{x}=3,6186$, Eğitim: $\bar{x}=3,5955$, İslami İlimler: $\bar{x}=3,8541$, Turizm: $\bar{x}=3,6811$, Fen Edebiyat: $\bar{x}=3,7492$) puan ortalamalarından kaynaklandığı bulunmuştur. Benzer şekilde Veterinerlik Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,2485$) okuyan öğrenciler Fen Edebiyat ($\bar{x}=3,7492$) ve İslami İlimler Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,8541$) okuyan öğrencilere göre; Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,3721$) okuyan öğrenciler de İslami İlimler Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,8541$) okuyan öğrencilere göre anlamlı şekilde çocuk bakımı konusunda anneye daha az önem atfetmektedir.

Sağlık Bilimleri'nde okuyan öğrencilerin ($\bar{x}=3,1526$); Mühendislik ($\bar{x}=3,7767$), Veterinerlik ($\bar{x}=3,7273$), Yüksekokul ($\bar{x}=3,8611$), Hukuk ($\bar{x}=3,7212$), İİBF ($\bar{x}=4,0372$), Eğitim ($\bar{x}=4,0636$), İslami İlimler ($\bar{x}=4,1135$), Turizm ($\bar{x}=3,7189$), Fen Edebiyat ($\bar{x}=3,9153$) fakültelerinde okuyan öğrencilere göre akraba ilişkilerine daha az önem atfettikleri söylenebilir. Çocuğun değerine bakıştaki farklılıkların Hukuk Fakültesi'nde ($\bar{x}=2,7455$) okuyan öğrencilerle Mühendislik ($\bar{x}=3,2837$), İİBF ($\bar{x}=3,4$), Fen Edebiyat ($\bar{x}=3,4102$) fakültesinde okuyan öğrencilerle; Sağlık Bilimleri'nde ($\bar{x}=2,8579$) okuyan öğrencilerle İİBF ($\bar{x}=3,4$) ve Fen Edebiyat Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,4102$) okuyan öğrencilerin puan ortalamalarından kaynaklandığı görülmüştür. Buna göre Hukuk ve Sağlık Bilimleri Fakülteleri'nde okuyan öğrenciler ailede çocuk yetiştirme rolüne yukarıda ifade edilen fakültelerde okuyan öğrencilerden daha az önem atfetmektedir. Aynı şekilde İslami İlimler Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,6865$) okuyan öğrenciler Teknoloji ($\bar{x}=3,1535$), Sağlık ($\bar{x}=2,8579$), Veterinerlik ($\bar{x}=3,0909$) ve Hukuk ($\bar{x}=2,7455$) fakültesinde okuyan öğrencilerden anlamlı derecede daha yüksek düzeyde ailenin çocuk yetiştirme rolüne önem vermektedir.

İslami İlimler Fakültesi'nde ($\bar{x}=1,4595$) okuyan öğrenciler anlamlı düzeyde Fen Edebiyat dışındaki tüm fakültele göre cinsellikle ilgili konularda daha az serbestlikten yanadırlar (Mühendislik: $\bar{x}=2,5209$, Teknoloji: $\bar{x}=2,4047$, Sağlık: $\bar{x}=2,5263$, Yüksekokul: $\bar{x}=2,4167$, Hukuk: $\bar{x}=2,2727$, Güzel Sanatlar: $\bar{x}=2,4558$, İİBF: $\bar{x}=2,1163$, Eğitim: $\bar{x}=2,1045$, Turizm: $\bar{x}=2,3946$, Fen Edebiyat: $\bar{x}=1,9559$). Fen Edebiyat fakültesinde okuyan öğrenciler de ($\bar{x}=1,9559$) Mühendislik Fakültesi'nde ($\bar{x}=2,5209$) okuyan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha az serbest tutum belirtmişlerdir. Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,2171$) okuyan öğrencilerin Veterinerlik ($\bar{x}=3,2171$), Yüksekokul ($\bar{x}=3,2171$), Güzel Sanatlar ($\bar{x}=3,2171$), İİBF ($\bar{x}=3,2171$), Eğitim ($\bar{x}=3,2171$), İslami İlimler ($\bar{x}=3,2171$), Turizm ($\bar{x}=3,2171$) ve Fen Edebiyat ($\bar{x}=3,2171$) fakültelerinde okuyan öğrencilere göre aileye daha az duygusal bağ atfettikleri söylenebilir.

Teknoloji ve Sağlık Fakülteleri'nde ($\bar{x}=2,8884$; $\bar{x}=2,8895$) okuyan öğrencilerin Veterinerlik ve Hukuk fakültelerinde okuyarlardan ($\bar{x}=2,3636$; $\bar{x}=2,3576$) anlamlı düzeyde daha fazla aileyi sosyal ve ekonomik bir yapı olarak algılama eğiliminde oldukları söylenebilir. İslami İlimler fakültesinde okuyan öğrenciler ($\bar{x}=2,1838$) geleneksel olmayan değerleri İİBF hariç diğer fakültelerde okuyan öğrencilerden anlamlı düzeyde (farklı yaklaşımlar) daha az benimseme eğilimindedir (Mühendislik: $\bar{x}=3,0093$, Teknoloji: $\bar{x}=2,9628$, Sağlık: $\bar{x}=2,9053$, Veterinerlik: $\bar{x}=2,9515$, Yüksekokul: $\bar{x}=3,0333$, Hukuk: $\bar{x}=3,0727$, Güzel Sanatlar: $\bar{x}=2,9535$, İİBF: $\bar{x}=2,6791$, Eğitim: $\bar{x}=2,8136$, Turizm: $\bar{x}=2,8486$, Fen Edebiyat: $\bar{x}=2,7085$).

İslami İlimler Fakültesi'nde ($\bar{x}=4,0973$) okuyan öğrencilerin Sağlık ($\bar{x}=2,9895$), Güzel Sanatlar ($\bar{x}=3,2093$), Yüksekokul ($\bar{x}=3,2111$), Hukuk ($\bar{x}=3,2364$), Turizm ($\bar{x}=3,3081$), Mühendislik ($\bar{x}=3,5209$) fakültesinde okuyan öğrencilere göre; Eğitim Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,8545$) okuyan öğrencilerin Hukuk ($\bar{x}=3,2364$), Güzel Sanatlar ($\bar{x}=3,2093$), Yüksekokul ($\bar{x}=3,2111$) fakültelerinde okuyan öğrencilere göre anlamlı düzeyde aileyi daha geleneksel olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Sağlık Fakültesi'nde ($\bar{x}=2,9895$) okuyan öğrenciler de Teknoloji ($\bar{x}=3,6279$), İİBF ($\bar{x}=3,6977$), Eğitim ($\bar{x}=3,8545$) ve Fen Edebiyat ($\bar{x}=3,7220$) fakültesinde okuyan öğrencilere göre aileyi anlamlı düzeyde daha düşük olarak geleneksel değerlerle değerlendirmektedir.

Sağlık Fakültesi'nde ($\bar{x}=3,0947$) okuyan öğrencilerin Veterinerlik ($\bar{x}=3,5576$), İİBF ($\bar{x}=3,4977$) ve Turizm ($\bar{x}=3,5243$) fakültesinde okuyan öğrencilere göre ailede karar alma süreçlerinin daha az demokratik/katılımcı olması eğiliminde oldukları; Sağlık Fakültesi'nde ($\bar{x}=2,8789$) okuyan öğrencilerin Hukuk ($\bar{x}=2,3636$) ve İİBF ($\bar{x}=2,4140$) fakültelerinde okuyan öğrencilere göre kadın rolleri konusunda daha geleneksel eğilimleri oldukları söylenebilir.

3.4.Üniversite öğrencilerinin aileye ilişkin değerlerinde anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaşmalar

Anne babanın sağ ve birlikte, sağ ve ayrı, anne veya babadan birinin sağ olmadığı durumlara göre aile değerleri açısından farklılık olup olmadığını belirlemek için ANOVA kullanılmıştır. Yapılan varyans analizi sonucunda, anne-baba birliktelik durumuna göre öğrencilerin anne-çocuk ilişkileri ($F_{2-492}=5,765$; $p<.01$), akraba ilişkileri ($F_{2-492}=16,263$; $p<.01$), çocuğun değeri ($F_{2-492}=13,349$; $p<.01$), cinsellik ($F_{2-492}=11,414$; $p<.01$), duygusal bağ ($F_{2-492}=10,668$; $p<.01$), evliliğe bakış ($F_{2-492}=4,241$; $p<.05$), farklı yaklaşımlar ($F_{2-492}=3,956$; $p<.05$), geleneksel aile değerleri ($F_{2-492}=16,375$; $p<.01$) puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4: Aile Değerlerinde Anne-Baba Birliktelik Durumuna Göre Farklılaşmalar

Varyansın Kaynağı		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Anne-çocuk ilişkisi	Gruplar arası	4,577	2	2,289	5,765	,003
	Grup içi	195,302	492	,397		
	Toplam	199,879	494			
Akraba ilişkileri	Gruplar arası	15,395	2	7,698	16,263	,000
	Grup içi	232,881	492	,473		
	Toplam	248,276	494			
Çocuğun değeri	Gruplar arası	19,481	2	9,741	13,349	,000
	Grup içi	359,013	492	,730		
	Toplam	378,494	494			
Cinselliğe bakış	Gruplar arası	11,543	2	5,772	11,414	,000
	Grup içi	248,774	492	,506		
	Toplam	260,317	494			
Duygusal bağ	Gruplar arası	11,234	2	5,617	10,668	,000
	Grup içi	259,061	492	,527		
	Toplam	270,295	494			
Sosyo-ekonomik değer	Gruplar arası	1,499	2	2,002	1,996	,137
	Grup içi	184,781	492	,472		
	Toplam	186,281	494			
Evliliğe bakış	Gruplar arası	4,004	2	,750	4,241	,015
	Grup içi	232,241	492	,376		
	Toplam	236,244	494			
Farklı yaklaşımlar	Gruplar arası	4,476	2	2,238	3,956	,020
	Grup içi	278,340	492	,566		
	Toplam	282,817	494			
Geleneksel aile değerleri	Gruplar arası	21,291	2	10,645	16,375	,000
	Grup içi	319,851	492	,650		
	Toplam	341,141	494			
Karar alma süreçleri	Gruplar arası	1,095	2	,548	2,017	,134
	Grup içi	133,558	492	,271		
	Toplam	134,653	494			
Kadın rolleri	Gruplar arası	1,239	2	,619	1,375	,254
	Grup içi	221,672	492	,451		
	Toplam	222,910	494			
Sadakat	Gruplar arası	2,311	2	1,156	1,851	,158
	Grup içi	307,142	492	,624		
	Toplam	309,454	494			
Şiddet	Gruplar arası	4,402	2	2,201	2,404	,091
	Grup içi	450,490	492	,916		
	Toplam	454,892	494			

Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların anne-çocuk ilişkisinde anneye atfettiği önemin ($\bar{x}=3,5287$) biri sağ olmayana ($\bar{x}=3,1850$) göre daha yüksek; geleneksel olmayan değerleri benimseme eğiliminin daha düşük olduğu görülmüştür ($\bar{x}=2,79$; 3,1). Evlilik ve evlilik kurumuna ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların ($\bar{x}=3,0273$), ebeveynleri sağ ayrı olanlara ($\bar{x}=2,7081$) göre daha yüksek önem verdiği görülmüştür. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların akraba ilişkilerinde ($\bar{x}=3,8574$), çocuğun değerinde ($\bar{x}=3,2785$), duygusal bağda ($\bar{x}$

=3,8439), geleneksel aile değerlerinde ($\bar{x}=3,5976$) ebeveynleri sağ ve ayrı olanlara ($\bar{x}=3,3946$; 2,8541; 3,5068; 2,9405) ve ebeveynlerinden biri sağ olmayanlara ($\bar{x}=3,35$; 2,8641; 3,3688; 3,12) göre anlamlı düzeyde daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Cinsellikle ilgili konularda da ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanlar ($\bar{x}=2,1507$), ebeveynleri sağ ve ayrı olanlara ($\bar{x}=2,7405$) ve ebeveynlerinden biri sağ olmayanlara ($\bar{x}=2,6550$) göre daha az serbest eğilim göstermişlerdir.

3.5.Üniversite öğrencilerinin aileye ilişkin değerlerinde annenin çalışma durumuna göre farklılaşmalar

Annenin çalışma durumu çalışan ve çalışmayan şeklinde iki grupta ele alınmış, iki ortalama arasındaki farkın anlamlılık testi olan “*t testi*” tekniği kullanılmıştır. Tablo 5 incelendiğinde annesi çalışan ve çalışmayanlar arasında *anne-çocuk ilişkisi, akraba ilişkileri, cinselliğe bakış, çocuğun değeri, duygusal bağ, farklı yaklaşımlar, geleneksel aile değerleri, sadakat ve şiddet alt boyutlarında* anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<.05$).

Tablo 5: Annenin Çalışma Durumuna Göre Aile Değerleri Alt Boyut Düzeylerinin Karşılaştırılması İçin *t testi* Tablosu

Değişken	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	Ss	t	Sd	p																																																																																																																																												
Anne-çocuk ilişkisi	Ev Hanımı	369	3,53	,62	2,712	475	.007																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,34	,67				Akraba ilişkileri	Ev Hanımı	369	3,88	,68	5,546	475	.000	Çalışan	108	3,46	,69	Cinselliğe bakış	Ev Hanımı	369	2,15	,85	-3,680	475	.000	Çalışan	108	2,50	,92	Çocuğun değeri	Ev Hanımı	369	3,26	,71	2,862	475	.004	Çalışan	108	3,03	,75	Duygusal bağ	Ev Hanımı	369	3,87	,69	4,866	475	.000	Çalışan	108	3,48	,81	Evliliğe bakış	Ev Hanımı	369	3,01	,69	1,340	475	.181	Çalışan	108	2,91	,70	Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438	Çalışan	108	2,67	,59	Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038
Akraba ilişkileri	Ev Hanımı	369	3,88	,68	5,546	475	.000																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,46	,69				Cinselliğe bakış	Ev Hanımı	369	2,15	,85	-3,680	475	.000	Çalışan	108	2,50	,92	Çocuğun değeri	Ev Hanımı	369	3,26	,71	2,862	475	.004	Çalışan	108	3,03	,75	Duygusal bağ	Ev Hanımı	369	3,87	,69	4,866	475	.000	Çalışan	108	3,48	,81	Evliliğe bakış	Ev Hanımı	369	3,01	,69	1,340	475	.181	Çalışan	108	2,91	,70	Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438	Çalışan	108	2,67	,59	Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07								
Cinselliğe bakış	Ev Hanımı	369	2,15	,85	-3,680	475	.000																																																																																																																																												
	Çalışan	108	2,50	,92				Çocuğun değeri	Ev Hanımı	369	3,26	,71	2,862	475	.004	Çalışan	108	3,03	,75	Duygusal bağ	Ev Hanımı	369	3,87	,69	4,866	475	.000	Çalışan	108	3,48	,81	Evliliğe bakış	Ev Hanımı	369	3,01	,69	1,340	475	.181	Çalışan	108	2,91	,70	Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438	Çalışan	108	2,67	,59	Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																				
Çocuğun değeri	Ev Hanımı	369	3,26	,71	2,862	475	.004																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,03	,75				Duygusal bağ	Ev Hanımı	369	3,87	,69	4,866	475	.000	Çalışan	108	3,48	,81	Evliliğe bakış	Ev Hanımı	369	3,01	,69	1,340	475	.181	Çalışan	108	2,91	,70	Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438	Çalışan	108	2,67	,59	Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																
Duygusal bağ	Ev Hanımı	369	3,87	,69	4,866	475	.000																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,48	,81				Evliliğe bakış	Ev Hanımı	369	3,01	,69	1,340	475	.181	Çalışan	108	2,91	,70	Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438	Çalışan	108	2,67	,59	Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																												
Evliliğe bakış	Ev Hanımı	369	3,01	,69	1,340	475	.181																																																																																																																																												
	Çalışan	108	2,91	,70				Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438	Çalışan	108	2,67	,59	Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																								
Sosyo-ekonomik değer	Ev Hanımı	369	2,62	,62	-,777	475	.438																																																																																																																																												
	Çalışan	108	2,67	,59				Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005	Çalışan	108	2,99	,81	Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																				
Farklı yaklaşımlar	Ev Hanımı	369	2,76	,72	-2,792	475	.005																																																																																																																																												
	Çalışan	108	2,99	,81				Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000	Çalışan	108	3,22	,88	Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																																
Geleneksel aile değerleri	Ev Hanımı	369	3,60	,79	4,283	475	.000																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,22	,88				Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451	Çalışan	108	3,31	,57	Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																																												
Karar alma süreçleri	Ev Hanımı	369	3,35	,50	754	475	.451																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,31	,57				Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896	Çalışan	108	2,60	,70	Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																																																								
Kadın rolleri	Ev Hanımı	369	2,59	,66	-,131	475	.896																																																																																																																																												
	Çalışan	108	2,60	,70				Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014	Çalışan	108	3,25	,89	Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																																																																				
Sadakat	Ev Hanımı	369	3,46	,75	2,476	475	.014																																																																																																																																												
	Çalışan	108	3,25	,89				Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																																																																																
Şiddet	Ev Hanımı	369	1,60	,91	-2,081	475	.038																																																																																																																																												
	Çalışan	108	1,82	1,07																																																																																																																																															

Annesi çalışanlarda, annesi ev hanımı olanlara göre aile saadeti için şiddeti meşru görme, cinsellikle ilgili konularda serbestlikten yana olma ve geleneksel olmayan değerleri benimseme eğilimi daha yüksek bulunmuştur. Annesi ev hanımı olanlarda ise annesi çalışanlara göre eşler arası sadakate önem verme, geleneksel aile değerlerini benimseme, aileye duygusal bağlılık, ailede çocuk yetiştirme rolüne daha fazla önem verme, çocuğun bakımında anneye atfedilen önemin

artması, akraba ilişkilerine ve geniş aileye verilen önemin artması eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. Tartışma

Yürütülen bu araştırmada üniversite öğrencilerinin aile değerleri 13 farklı boyutta ele alınmıştır. Bu bölümde öğrencilerde aile değerlerinin alt boyutlarına ilişkin bulunan anlamlı farklılıklar literatür ışığında tartışılacaktır.

Çocuk bakımı hususunda anneye atfedilen önemin artmasını, güçlü anne-çocuk bağlantısı olması gerektiğini gösteren **anne-çocuk ilişkisi** boyutunda cinsiyetler arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Bu bulguyu destekleyen araştırmalar olduğu gibi (Ekşi vd., 2010; 2015); erkekler lehine farklılık bulan araştırmalar da mevcuttur (Özyürek vd., 2019). Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanlar, ebeveynlerinden biri sağ olmayana göre; Sağlık Bilimleri, Veterinerlik Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakülteleri'nde okuyan öğrenciler diğerlerine göre; annesi çalışanlar annesi ev hanımı olanlara göre çocuk bakımı hususunda anlamlı şekilde anneye daha az önem atfetmektedir. Medya profesyonellerinin aile algısı üzerinde yürütülen araştırmada (Ekşi vd., 2010) anne-çocuk ilişkisinde yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum gibi değişkenlerin hiçbirinin farklılığa sebep olmadığı görülmüş; Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerde ise doğum yeri, yaş, medeni durum, öğrenci veya çalışan olma durumuna göre farklılaşmalar görülmüştür (Ekşi vd., 2015).

Akraba ilişkilerine önem verilmesi ve geniş aileye ilişkin olumlu bakışı gösteren boyutta cinsiyetlere göre anlamlı fark görülmemiştir. Bu bulgu benzer araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır (Ekşi vd., 2010; 2015; Özyürek vd., 2019). Bu boyut duygusal boyutla birlikte öğrencilerin en yüksek puanladıkları boyutlardandır. Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerde de öğrenciler çalışanlara oranla akraba ilişkilerine daha çok önem vermişlerdir (Ekşi vd., 2015). Sağlık Bilimleri'nde okuyan öğrenciler, Teknoloji ve Güzel Sanatlar fakülteleri dışındaki diğer fakültelerde okuyanlara göre akraba ilişkilerine daha az önem atfetmektedir. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanlar, ebeveynleri sağ ve ayrı olanlara ve ebeveynlerinden biri sağ olmayanlara göre; annesi ev hanımı olanlar annesi çalışanlara göre akraba ilişkilerine ve geniş aileye daha fazla önem vermektedir.

Öğrenciler **cinsel serbestliğe** genel olarak düşük düzeyde katılmışlardır. Bu durum öğrencilerin cinselliğe bakışlarının geleneksel olduğunu göstermektedir. Erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre cinsellikle ilgili konularda daha fazla cinsel serbestlikten yanadır. Cinsiyete ilişkin benzer bulguya ulaşanlar olsa da (Ekşi vd., 2010; 2015); cinsiyetler arasında anlamlı fark bulunmayan araştırmalar da mevcuttur (Özyürek vd., 2019). İslami İlimler Fakültesi'nde okuyan öğrenciler cinsellikle ilgili konularda daha az serbestlikten yanadırlar. Bu durum dini eğilimlerle ilişkili görünmektedir. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanlar, ebeveynleri sağ ve ayrı olanlara ve ebeveynlerinden biri sağ olmayanlara göre daha az serbest eğilim göstermişlerdir. Annesi çalışanlarda, annesi ev hanımı olanlara göre cinsellikle ilgili konularda serbestlikten yana olma eğilimi daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Ekşi vd. (2015) tarafından yürütülen araştırmada çalışanlar, ev hanımı olanlar ve öğrencilere göre cinselliğin daha serbest yaşanmasını düşünmektedir. Bu bulgular çalışma hayatının cinsel serbestliğe ilişkin bakışta etkili olduğunu düşündürmektedir.

Erkek öğrenciler, kadın öğrencilerden daha fazla **ailenin çocuk yetiştirme rolüne** değer verme, çocuğu ailenin merkezine yerleştirme eğilimindedir. Bu sonucu destekleyen bulgular olduğu gibi (Ekşi vd., 2010); cinsiyetler arası anlamlı farkın bulunmadığı araştırmalar da vardır (Ekşi vd., 2015; Özyürek vd., 2019). Hukuk Ve Sağlık Bilimleri fakültelerinde okuyan öğrenciler ailenin çocuk yetiştirme rolüne daha az önem atfetmektedir. Aynı zamanda İslami ilimler fakültesinde okuyan öğrenciler Teknoloji, Sağlık, Veterinerlik ve Hukuk Fakültesi'nde okuyanlara göre; ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanlar diğerlerine göre; annesi ev hanımı olanlar da annesi

çalışanlara göre anlamlı derecede daha yüksek düzeyde ailenin çocuk yetiştirme rolüne önem vermektedir.

Aileye **duygusal bağ** atfetme boyutu akraba ilişkileriyle birlikte öğrencilerin en yüksek puanladıkları boyutlardandır. Ekşi ve diğerlerinin (2015) çalışmasında ev hanımı olanlar ve öğrenciler, çalışanlardan daha yüksek düzeyde aileye duygusal açıdan bağlıdır. Aileye duygusal bağ atfetmenin cinsiyete göre anlamlı şekilde değişmediği görülmüştür. Bu konuda kadınlar lehine (Ekşi vd., 2015; Özyürek vd., 2019) ve erkekler lehine (Ekşi vd., 2010) farklılık bulan araştırmalar bulunmaktadır. Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde okuyan öğrenciler diğer bölümlere oranla aileye daha az duygusal bağ atfetmişlerdir. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların duygusal bağda ebeveynleri sağ ve ayrı olanlara ve ebeveynlerinden biri sağ olmayanlara; annesi ev hanımı olanların da annesi çalışanlara göre aileye duygusal bağlılık eğilimlerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha fazla **evliliğe ve evlilik kurumuna önem** verme eğilimde oldukları görülmüştür. Cinsiyetler arası fark bulmayan (Ekşi vd., 2015), erkekler (Ekşi vd., 2010) ve kadınlar (Özyürek vd., 2019) lehine fark bulan araştırmalar mevcuttur. Bu bulgular konuda daha fazla araştırma yapılmasını gerekli kılmaktadır. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların, ebeveynleri sağ ayrı olanlara göre evlilik kurumuna daha yüksek önem verdiği görülmüştür.

Erkek öğrenciler kadın öğrencilerden daha fazla aileyi **sosyal ve ekonomik bir yapı** olarak algılama eğilimindedir. Cinsiyete ilişkin benzer bulguya ulaşanlar olsa da (Ekşi vd., 2010; 2015); cinsiyetler arasında fark bulmayan araştırmalar da mevcuttur (Özyürek vd., 2019). Teknoloji ve Sağlık fakültelerinde okuyan öğrenciler Veterinerlik ve Hukuk fakültelerinde okuyanlardan anlamlı düzeyde daha fazla aileyi sosyal ve ekonomik bir yapı olarak algılama eğilimindedir.

Geleneksel olmayan değerlerin daha fazla benimsenmesine ilişkin **farklı yaklaşımlar** boyutunda cinsiyete göre anlamlı farklılaşma yoktur. Cinsiyete ilişkin benzer bulguya ulaşanlar olsa da (Ekşi vd., 2010; Özyürek vd., 2019); erkekler lehine fark bulan araştırmalar da mevcuttur (Ekşi vd., 2015). İslami İlimler Fakültesi'nde okuyan öğrenciler geleneksel olmayan değerleri diğer fakültelerde okuyan öğrencilerden anlamlı düzeyde daha az benimseme eğilimindedir. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların biri sağ olmayana göre; annesi ev hanımı olanların annesi çalışanlara göre geleneksel olmayan değerleri benimseme eğilimi daha düşüktür. Çalışan bireylerin ev hanımı olan ve öğrencilere göre farklı yaklaşımları daha fazla benimseme eğiliminde olduğunu gösteren araştırmalar (Ekşi vd., 2015) da göz önüne alındığında çalışma durumunun aileyi geleneksel olmayan yaklaşımlara daha açık hale getirdiği söylenebilir.

Geleneksel aile değerleri boyutu öğrencilerin en yüksek puanladıklarındandır. Bu durum öğrencilerin aileyi geleneksel bakış açısıyla değerlendirme eğilimde olduklarını göstermektedir. Bu eğilim cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Bu konuda benzer (Özyürek vd., 2019) ve farklı (Ekşi vd., 2010; 2015) sonuçlara ulaşan araştırmalar vardır. Bu durum ileri araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. İslami İlimler ve Eğitim Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin anlamlı düzeyde aileyi daha geleneksel olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Sağlık Fakültesi'nde okuyan öğrenciler Teknoloji, İİBF, Eğitim ve Fen Edebiyat Fakültesi'nde okuyanlara göre aileyi anlamlı düzeyde daha düşük olarak geleneksel değerlerle değerlendirmektedir. Ebeveynlerinden ikisi de sağ ve birlikte olanların geleneksel aile değerlerinde ebeveynleri sağ ve ayrı olanlara ve ebeveynlerinden biri sağ olmayanlara göre; annesi ev hanımı olanların annesi çalışanlara göre geleneksel aile değerlerini benimseme eğilimi daha yüksektir. Bu bulguya göre anne-baba birlikteliğinin ve annenin ev hanımı rolünü üstlenmesinin geleneksel değerlerin aktarımını beslediği düşünülebilir.

Kadın öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla ailede **karar alma** sürecinin demokratik/katılımcı olması gerektiği eğilimindedir. Benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar vardır (Ekşi vd., 2015;

Özyürek vd., 2019). Buna dayalı olarak kadınların ailede daha eşitlikçi tutuma sahip oldukları söylenebilir. Sağlık Fakültesi'nde okuyan öğrenciler veterinerlik, İİBF ve Turizm Fakültesi'nde okuyan öğrencilere göre ailede karar alma süreçlerinin daha az demokratik/katılımcı olması eğilimindedir.

Öğrencilerin genel olarak *kadın rollerini* geleneksel olarak tanımlamadıkları görülmüştür. Cinsiyet açısından erkek öğrenciler kadın öğrencilerden daha fazla kadını geleneksel bakış açısıyla değerlendirme eğilimindedir. Bu konuda erkekler lehine (Ekşi vd., 2010), kadınlar lehine (Özyürek vd., 2019) fark bulan ve cinsiyetler arasında fark bulmayan (Ekşi vd., 2015) araştırmalar vardır. Bu konuda da ileri çalışmalara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Sağlık Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin Hukuk ve İİBF fakültelerinde okuyan öğrencilere göre kadın rolleri konusunda daha geleneksel eğilimleri oldukları söylenebilir.

Kadın öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla eşler arası *sadakate* önem vermektedir. Literatürde ise sadakat konusunda genellikle cinsiyetler arası fark bulunmamıştır (Ekşi vd., 2010; 2015; Özyürek vd., 2019). Annesi ev hanımı olanlarda annesi çalışanlara göre eşler arası sadakate önem verme eğilimi daha yüksektir.

Aile değerleri içerisinde öğrencilerin en net oldukları husus aile saadeti için *şiddetin* meşru görülemeyeceğidir. Aynı konuyu ele alan araştırmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (Ekşi vd., 2010; 2015; Turgut vd., 2010). Türkiye evrenini temsil eden 6015 kişilik örnekleme yürütülen Aile Değerleri Araştırması'nda Türk toplumunda şiddete izin vermeyen değer yargısının olduğu bulgulanmış, sıklıkla dile getirilen dayacağı meşru gören geleneksel kalıpların aile değerleri arasında yer almadığı yorumu yapılmıştır (Turgut vd., 2010: 120). Erkek öğrenciler kadın öğrencilerden daha fazla aile saadeti için şiddeti meşru görme eğilimindedir. Benzer sonuçlara ulaşan araştırmalar vardır (Ekşi vd., 2010; 2015). Bu durum erkeklerin aile içindeki güç dengelerini lehine kullanma eğilimi olarak okunabilir. Annesi çalışanlarda, annesi ev hanımı olanlara göre aile saadeti için şiddeti meşru görme eğilimi daha yüksek bulunmuştur. Özyürek ve diğerlerinin (2019) çalışmasında lisans mezunları ilköğretim mezunlarından; Ekşi ve diğerlerinin (2015) çalışmasında çalışanlar öğrencilerden; bir diğer araştırmada (Ekşi vd., 2010) eşi çalışanlar eşi çalışmayanlardan daha yüksek düzeyde şiddeti aile saadeti için meşru görmektedir. Bu bulgular çalışma durumunun şiddete meşruluk kazandırılmasını kolaylaştırdığını düşündürmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde bazı boyutlarda erkeklerin, bazı boyutlarda kadınların daha geleneksel eğilimlerde oldukları; erkeklerin özellikle cinsellik, sadakat boyutlarında kadınlara oranla; kadınlarınsa ailede çocuğa verilen değer, evliliğe bakış, kadın rolleri, aileyi sosyal ve ekonomik yapı olarak görme, karar alma süreçlerinde erkeklere oranla gelenekselden uzaklaştıkları görülmüştür. Üniversite öğrencileri üzerinde çalışma yaşamı, toplumsal yaşam, evlilik yaşamı, aile yaşamı, kadın rolleri, erkek rolleri gibi alanlarda yürütülen farklı araştırmalarda cinsiyetlere ilişkin benzer farklılaşmalar görülmüştür (Önder vd., 2013; Özpulat, 2017; Vefikuluçay vd., 2009). Öğrencilerin eğitim aldıkları bölümler içerisinde en çok Sağlık Bilimleri ve İslami İlimler fakültelerinin farklılaşmaların kaynağı olduğu görülmektedir. Bu durum Sağlık Bilimleri eğitimlerinin daha çok pozitivist paradigmaya, İslami İlimler Fakültesi eğitimlerinin ise teolojik içeriğe sahip olması ilişkili olarak değerlendirilebilir. Anne-babası sağ ve birlikte olanların aile değerlerinde daha geleneksel eğilimde oldukları bulgusu, aile yaşantısının geleneksel değerlerin aktarılmasında etkili olduğu açıklamalarını (Durkheim, 1994: 41; Ekşi vd., 2010:24; Şentürk, 2008:17) desteklemektedir. Annenin çalışmadığı durumlarda da geleneksel değerlere eğilimin daha yüksek olması bulgusu aile değerlerinin geleneksel anne-baba rolleri üzerinden aktarımını örneklemektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Öğrenciler ölçülen aile değerlerine şiddet alt boyutu dışında uçlardan (oldukça yüksek/oldukça düşük) ziyade, genellikle orta düzeylerde eğilim göstermişlerdir. Katılımcılar cinsel serbestlik, çocuğun bakımında anneye atfedilen önem, akraba ilişkilerine önem verilmesi, ailenin geleneksel olarak değerlendirilmesi, sadakat, aileye ilişkin duygusal bağ konularına daha geleneksel yaklaşma eğilimindeyken kadın rolleri konusunda gelenekselden uzaklaşmışlar; çocuğa ve evliliğe verilen değer, geleneksel olmayan farklı aile değerlerinin (tek ebeveynli aileler, bekarların evlat edinmesi, evlilik dışı birlikte yaşam, evlilik dışı çocuk sahibi olma gibi) benimsenmesi, aileyi sosyo-ekonomik yapı olarak algılama, karar alma süreçlerinin demokratikliği konularında ortada kalmışlardır. Bu durum öğrencilerin aileye ilişkin değerlerinde geleneksel eğilimi sürdürmekle birlikte, değişime açık bir örüntü sergilediklerini düşündürmektedir. Aluş ve Selçukkaya (2015) da yaptıkları araştırmada Türk ailesinin hem geleneksel hem de modern değerlerin hakim olduğu “geçiş ailesi” özelliğinde olduğunu bulgulamışlardır. Bununla birlikte pek çok çalışma aile değerlerinde kuşaklararası farklılaşmaya vurgu yapmaktadır (Abay & Atila-Demir, 2014; Aluş & Selçukkaya, 2015; Bayer, 2013).

Aile ve aileyle ilişkili değerlerin gençlik tarafından gelenekselden farklılaşan biçimlerde algılanması, tutum ve davranışlara da yansiyabilmektedir. Göreceliliği temel dayanak noktası olarak öne çıkaran ve daha çok eleştiri akımı olarak kendini gösteren postmodern düşüncenin etkisiyle ailenin de yapısöküme uğratılması, gençliğin aile değerlerindeki değişimleriyle ilişkili görülmektedir. Bu değişim, postmodern aile algısının sahadaki ön izleri olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada ele alınan değişkenler cinsiyet, okunan bölüm, anne-baba birliktelik durumu, annenin çalışma durumuyla sınırlıdır. Gençlerin aile değerlerinde dindarlık algısı, eğitim düzeyi, medeni durumu, evlilik süresi, yaşanan yer, takip edilen yayınlar gibi farklı değişkenleri de ele alan; farklı aile değerleri üzerinden değerlendirme yapan araştırmaların yürütülmesi ailenin gelecekteki yansımalarına dair farklı bulguların elde edilmesine imkan sağlayacaktır. Gençlerin aile değerlerine ilişkin bakışlarını derinlemesine ele alacak nitel araştırmaların yapılması da ailenin gelecekte alacağı muhtemel formun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Üniversite öğrencilerinin aile değerlerine ilişkin değişiminin ve değişimin kaynaklarının anlaşılması için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

Teşekkür: 2019/2020 Bahar Dönemi Sosyoloji Bölümü 4. Sınıf Seminer Dersi öğrencilerine veri toplama sürecine verdikleri destekler için teşekkür ederiz.

Yazarlık Katkıları (Authorship Contributions): Mehmet Erkol, Meryem Şahin.

Kaynakça

- Abay, A., & Demir, S. A. (2014). Belli parametrelere göre kuşaklararası sosyal değişme (Aile değerleri üzerine bir karşılaştırma). *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(1), 125-151.
- Aluş, Y., & Selçukkaya, S. (2015). Türk ailesinde mutluluk algısı ve değerleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 151-175.
- Arslan, A. (2017). *Felsefeye giriş*. (24. Baskı). Ankara: BB101 Yayınları.
- Avcı, N. (2013). Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışı (Süleyman Demirel Üniversitesi örneği). R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (ss.819-851). İstanbul: DEM Yayınları.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), 39-45.
- Bahadır, A. (2017). Din psikologlarının dindarlık, değerler ve ruh sağlığı konusunda temel yaklaşımları: W.James, S.Freud, G. Jung ve V. Frankl Örneği. H. Hökelekli (Ed.), *Din, Değerler ve Sağlık* içinde (ss.13-63). İstanbul: DEM Yayınları.

- Balcı-Arvas, F. (2017). Dindarlığın evlilik doyumu üzerindeki etkileri ve değerlerin, dindarlık ve evlilik doyumu ilişkisi üzerindeki arabulucu rolü. H. Hökelekli (Ed.), *Din, Değerler ve Sağlık* içinde (ss.307-346). İstanbul: DEM Yayınları.
- Bayer, A. (2013). Değişen toplumsal yapıda aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8), 101-129.
- Beşirli, H. (2013). *Gençlik sosyolojisi: Politik toplumsallaşma ve gençlik*. Ankara: Siyasal Yayınları.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve psikolojik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cevizci, A. (1999). *Paradigma felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Durkheim, E. (1994). *Sosyolojik metodun kuralları*. (E. Aytekin, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Durkheim, E. (2006). *Toplumsal işbölümü*. (Ö. Ozankaya, Çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*. (Z. Z. İlkelen, Çev.). İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Ekşi, H., Demirci, İ., Yıldız, C., & Ekşi, F. (2015). Almanya'da yaşayan Türk göçmenlerin aile değerleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 41-82.
- Ekşi, H., Erkilet, A., Otrar, M., Durmuş, A., Sunar, L., Erdoğan, A., vd. (2010). *Medya profesyonellerinin ve medyanın aile algısı*. Ankara: ASAGEM.
- Ersoy, E. (2006). *Değer farklılaşmasının sosyolojik boyutu: Malatya örneği*. Yayımlanmamış doktora tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Fromm, E. (1994). *Erdem ve mutluluk*. (2. Baskı) (A. Yörükcan, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: A simple guide and reference*. Boston: Pearson.
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Yay. Haz.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gittins, D. (1991). *Aile sorguluyor*. (T. Erdem, Çev.). İstanbul: Pencere Yayınları.
- Goody, J. (2004). *Avrupa'da aile: Bir tarihsel-antropolojik deneme*. (S. Arısoy, Çev.). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Groves, R. M., Fowler Jr, F. J., Couper, M. P., Lepkowski, J. M., Singer, E., & Tourangeau, R. (2004). *Survey methodology*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.
- Güngör, E. (1995). *Ahlak psikolojisi ve sosyal ahlak*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2013). *Multivariate data analysis*. Pearson Education Limited.
- Kılıç, R. (2015). Değerin mahiyeti/neliği üzerine. R. Kaymakcan (Ed.), *Değerler ve Eğitimi-II* içinde (ss.83-90). İstanbul: DEM Yayınları.
- Korkmaz, S. (2014). Din psikolojisinde değerler ve Erol Güngör'ün değerler hakkındaki görüşleri. *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 177-200.

- Macionis, J.J. (2008). *Sociology*. New Jersey, USA: Pearson.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Maslow. A. H. (1996). *Dinler, değerler, doruk deneyimler* (H. Koray Sönmez, Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Mehmedoğlu, A. U. (2013). Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (ss. 799-817). İstanbul: DEM Yayınları.
- Ogburn, W.F. (1953). The changing function of family. R. Winch & H. R. Barringer (Ed.), *Selected Readings in Marriage and Family* içinde (ss.70-85). New York: Harper and Pow Publishers.
- Önder, Ö. R., Yalçın, A. S., & Göktaş, B. (2013). Sağlık kurumları yöneticiliği bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 55-78.
- Özdoğan, Ö. (2005). Din psikolojisi ve manevi değerler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(15), 159-180.
- Özen, Y. (2018). Değerler psikolojisi bağlamında optimal terapi. *The Journal of Social Science*, 2(4), 183-194.
- Özensel, E. (2013). Liseli kız ve erkek öğrencilerin değer yargıları ve Türk toplumunun temel toplumsal kurumlarına bakış açıları. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Arslan, M. Zengin (Ed.), *Değerler ve Eğitimi* içinde (ss.743-769). İstanbul: DEM Yayınları.
- Özensel, E. (2014). *Türk gençliğinin değerleri: Liseli gençlik üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Özputat, F. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile toplumsal cinsiyet algıları arasındaki ilişki. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi-BÜSBİD*, 2(2), 151-161.
- Özyürek, A., Özpinar, H., Okcu, A., Kabakuş, B. S., Öksüzöğlü, Ş., Fikir, S., vd. (2019). Yetişkinlerin aile değerlerinin kişisel bazı değişkenlere göre incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi* (1), 121-134.
- Ritzer, G. (2012). *Modern sosyoloji kuramları*. (H. Hülür, Çev.). Ankara: Deki Yayınları.
- Subaşı, N. (2014). Toplumsal değişme, aile ve yeni risk alanları. M. Aydın (Ed.), *Aile sosyolojisi yazıları* içinde (ss. 101-117). İstanbul: Açılım Kitap.
- Sunar, L. (2018). *Değişim sosyolojisi: Kavramlar, kuramlar ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile kurumuna yönelik güncel riskler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 7-32.
- Tan, M. (1981). *Toplumbilimine giriş: Temel kavramlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Tarhan, N. (2013). *Güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş yayınları.
- TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye aile yapısı araştırması TAYA 2011*. Ankara.
- TESEV. (2005). *Sıcak aile ortamı: Demokratikleşme sürecinde kadın ve erkekler*. İstanbul: TESEV Yayınları.

- Tezcan, M. (1998). *Toplumsal değişme ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Turgut, M., Topçuoğlu A., Koçak, A., Özensel, E., Bozgeyikli, H., Alver, K. vd. (2010). *Türkiye 'de aile değerleri araştırması*. Ankara: ASAGEM.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. (Kollektif). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2006). *Aile yapısı araştırması*. Ankara.
- Ünlü, S. (2014). *1+1 stüdyo yaşamlar: Küreselleşen dünyada yeni kentsel kurgular*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Vefikuluçay, D. Y., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 775-792.
- Vincent, D. (2016). *Mahremiyet: Kısa bir tarih*. Ankara: Epos Yayınları.
- Weber, M.(2012). *Ekonomi ve toplum*. (L. Boyacı, Çev.). İstanbul: Yarı Yayınları.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi. (2020). *Öğrenim düzeyine göre öğrenci sayısı*. 14 Ağustos 2020, <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.